

BETÆNKNING

afgivet af

Udvalget for Kultur, Uddannelse, Forskning og Kirke

vedrørende

Forslag til Inatsisartutbeslutning om at Naalakkersuisut pålægges at fremlægge en plan for etablering af en permanent efterskole.

Afgivet til beslutningsforslagets 2. behandling

Udvalget for Kultur, Uddannelse, Forskning og Kirke har under behandlingen af forslaget senest bestået af:

Harald Bianco, Inuit Ataqatigiit
Debora Kleist, Inuit Ataqatigiit
Andreas Uldum, Demokraterne
Malik Berthelsen, Siumut
Knud Kristiansen, Atassut
Jakob Skabe, Kattusseqatigiit Partiiat (suppleant)

1. Indledning

Udvalget for Kultur, Uddannelse, Forskning og Kirke har efter 1. behandlingen gennemgået beslutningsforslaget og fremlægger i det følgende Udvalgets bidrag til Inatsisartuts beslutningsgrundlag.

1.1 Forslagets indhold

Forslagsstiller har bemærket, at antallet af ansøgninger til efterskoleophold i Grønland de senere år har oversteget antallet af pladser på efterskolen i Qasigiannqut. Forslagsstiller ønsker derfor, at Naalakkersuisut skal pålægges at fremlægge en plan for etablering af yderligere en permanent efterskole.

2. Udvalgets indledende forudsætning

Udvalget for Kultur, Uddannelse, Forskning og Kirke konstaterer indledningsvis, at Naalakkersuisut ifølge forslaget ordlyd alene pålægges at udarbejde en plan for etablering af yderligere en efterskole. Dette vil konkret indebære, at Naalakkersuisut skal undersøge muligheder og forudsætninger for etablering af en sådan efterskole. Om en efterskole skal etableres afgøres således ikke ved en eventuel vedtagelse af forslaget, idet forslaget alene pålægger Naalakkersuisut at tilvejebringe et egnet beslutningsgrundlag. Formålet med nærværende betænkning vil derfor først og fremmest være at identificere en række forhold og elementer, som nødvendigvis må indgå i undersøgelserne.

3. Overvejelser vedrørende elevgrundlaget

Det er flere gange blevet anført, at etableringen af efterskolen i Qasigiannuguit med sandsynlighed har tiltrukket et nyt elevgrundlag til efterskolerne i fh.t. tidligere, hvor der alene var adgang til efterskoler i Danmark. Naalakkersuisut har bl.a. fremsat den hypotese, at et efterskoleforløb i Grønland muligvis forekommer appellerende særligt for rent eller hovedsageligt grønlandsksprogede elever, for hvilke et efterskoleophold i Danmark af sproglige årsager ikke er relevant. Udvalget finder, at det er glædeligt, såfremt Naalakkersuisuts hypotese er korrekt. Udvalget må imidlertid også påpege, at efterskoleophold i Grønland på grund af den nuværende tilskudsstruktur kan være væsentligt billigere for elevernes forældre end efterskoleophold i f.eks. Danmark, hvilket Udvalget tidligere har gjort Naalakkersuisut opmærksom på. Det kan således ikke udelukkes, at økonomiske motiver også spiller ind i valget af efterskole. Er de unges (og deres forældres) beslutning om et efterskoleophold i Grønland frem for i Danmark et tilvalg eller et fravalg, og kan kapacitetsbehovet og den deraf følgende belastning af Landskassen nedbringes gennem en tilpasning af tilskudsreglerne? Disse spørgsmål bør afdækkes nærmere i Naalakkersuisuts kommende undersøgelse.

Det blev under forslagets 1. behandling overvejet, om det kunne være hensigtsmæssigt, at der på længere sigt tilvejebringes tilstrækkelig kapacitet indenfor efterskoleområdet til at alle ansøgere til efterskoleophold til enhver tid kan optages. Udvalget må umiddelbart stille sig tøvende overfor en sådan målsætning. Udvalget finder naturligvis, at det i princippet ville være glædeligt, såfremt enhver ansøger til enhver uddannelse til enhver tid kan optages uden videre. Udvalget må som et ansvarligt udvalg dog også konstatere, at det for vores samfund som helhed ikke ville være hverken hensigtsmæssigt eller økonomisk overkommeligt, såfremt der skulle opbygges undervisningskapacitet, der til enhver tid ville være i stand til at imødekomme enhver potentiel ansøgers ønske om en uddannelsesplads. Dette ville nødvendigvis medføre en meget omfattende overkapacitet, som sjældent vil kunne udnyttes fuldt ud. Som samfund har vi imidlertid en interesse i at tilbyde uddannelsespladser i et

omfang, der i hvert fald tilnærmelsesvist harmonerer med samfundets langsigtede behov for uddannet arbejdskraft. Herudover finder Udvalget, at det af rent menneskelige (og samfundsøkonomiske) hensyn kan være hensigtsmæssigt at afskære ansøgere fra uddannelsespladser, som vedkommende ansøgere er åbenbart uegnede til, grundet f.eks. manglende kvalifikationer eller modenhed. Dette ud fra en betragtning om, at det for den enkelte med stor sandsynlighed vil opleves som et større nederlag at falde fra en uddannelse på grund af åbenbar uegnethed, end blot at modtage afslag på optagelse.

Udbuddet af uddannelsespladser, herunder efterskolepladser, må derudover afpasses i forhold til forventningerne til den demografiske udvikling. Vi véd, at befolkningens gennemsnitlige alder i de kommende årtier bliver højere; der bliver med andre ord forholdsvis - og muligvis også absolut - færre unge i den uddannelsessøgende alder.

Det lader sig naturligvis ikke nægte, at der hidtil har været større søgning til efterskolen i Qasigiannuit, end der har været pladser, hvorfor det har været nødvendigt at indrette midlertidige efterskoler i Kangerlussuaq, Sisimiut og Qaqortoq. To af disse midlertidige efterskoler er dog allerede afviklet, og den sidste (i Kangerlussuaq) er under afvikling. Udvalget er naturligvis bekendt med, at nedlukningen af disse midlertidige efterskoler ikke blot kan tilskrives faldende elevsøgning. Det bør dog imidlertid overvejes, om den store søgning til efterskolerne i Grønland *kan* have haft karakter af et tidsbegrænset fænomen.. Det er tænkeligt, at søgningen til efterskolen i Qasigiannuit vil falde til et mere normalt leje i løbet af et par år, når skolen ikke længere har nyhedens interesse. Vi véd således fra andre sammenhænge, at de unges studie- og erhvervsvalg i høj grad er modepræget og fluktuerende, hvilket Udvalget i øvrigt vil vende tilbage til senere i betænkningen. Endelig skal Udvalget minde om, at 2 ungdomsårgange forlod folkeskolen samtidig i 2008. Uddannelsessystemet var desværre ikke tilstrækkeligt gearret til at modtage disse to ungdomsårgange på én gang, hvilket har medført flaskehalsproblemer flere steder, bl.a. på GU i Aasiaat. Det er derudover tidligere konstateret, bl.a. i regi af Finansudvalget, at særligt den ungdomsårgang, der kun fulgte et delvist Atuarfitsialak-forløb, men alligevel fik skåret sidste skoleår væk, i vidt omfang har følt sig fagligt dårligt udrustet til at påbegynde studieforbereende uddannelser. Denne ungdomsårgang valgte i vidt omfang at kompensere ved at søge ind på efterskoler i Grønland og Danmark. En ikke ubetydelig andel af disse elever må forventes at være aktivt efterskolesøgende. Alle disse problematikker må naturligvis også indgå i undersøgelserne vedrørende de langsigtede behov på efterskoleområdet.

Under forslagetets 1. behandling blev det overvejet, om der kunne være fordele ved, at en eventuel etablering af yderligere en efterskole blev baseret delvist på udenlandske elever. Udvalget finder denne tanke spændende. Dette vil i givet fald skulle samstemmes med såvel

skolens faglige profil som undervisningssproget, hvilket Udvalget vil vende tilbage til under overvejelserne om skolens faglige profil.

4. Overvejelser om en eventuelt kommende efterskoles placering

Forslaget om en eventuelt kommende efterskoles fysiske placering blev tillagt en del interesse ved forslaget 1. behandling. Det blev fra flere sider angivet, at der kunne være særlige fordele ved at placere en efterskole i Tasiilaq. En sådan placering sås bl.a. egnet til at fremme særligt østgrønlandske børns adgang til efterskolesystemet, ligesom en sådan placering sås egnet til at fremme integrationen af Øst- og Vestgrønland. På nuværende tidspunkt ønsker Udvalget dog ikke at tage endelig stilling til dette spørgsmål, idet Udvalget ikke ønsker at afskære Naalakkersuisut fra undersøgelser af enhver relevant placering eller for den sags skyld fra en alternativ udvidelse af efterskolekapaciteten gennem udbygning af efterskolen i Qasigiannguit. Udvalget skal herudover understrege, at spørgsmålet om en eventuelt kommende efterskoles placering ikke må gøres til genstand for lokalpolitiske overvejelser. Ligeledes kan ønsket om at tilgodese bestemte byer eller egne med arbejdspladser ikke indgå med nogen vægt i afgørelsen. Såfremt sådanne hensyn blev tillagt afgørende vægt vil det nødvendigvis ske på bekostning af efterskolen og dens elever, hvilket ikke ville kunne accepteres.

Flere forhold bør herudover inddrages i beslutningen om efterskolens placering.

Efterskolens opland kan med fordel tilbyde gode muligheder for sociale aktiviteter, såsom muligheder for familiekontakt, etablering af kontaktfamilier, fritidsaktiviteter, kulturelle arrangementer og foreningsarbejde.

Efterskolens placering bør samtænkes med muligheden for rekruttering af kvalificerede lærerkræfter, sådan at efterskolen ikke konkurrerer med en lokal skole om lærere i et område, hvor der i forvejen er stor lærermangel. Ligeledes bør det vurderes, om potentielle lærere, der lever i parforhold, i det område vil have reel mulighed for at finde ansættelse til partneren.

Efterskolen bør så vidt muligt udnytte eksisterende fysiske faciliteter med henblik på at begrænse anlægsudgifter og fremme projektet tidsmæssigt. F.eks. kunne det overvejes at ombygge et nedlagt hotel eller kollegium til efterskole eller at etablere en permanent efterskole i samarbejde med en højskole eller anden institution.

Efterskolens placering bør samtænkes med de lokale trafikforhold, således at begrænsede trafikmuligheder eller dårlig regularitet ikke i unødigt omfang risikerer at afskære eleverne fra

deres familier i forbindelse med besøgsrejser f.eks. ved jule- eller påsketid. Dårlige trafikale forhold vil ligeledes kunne virke hæmmende i fh.t. lærerrekuttering og elevsøgning.

Udvalget forventer, at Naalakkersuisut inddrager ovenstående i sin kommende undersøgelse.

5. Overvejelser om efterskolens ejer- og driftsform

Den nuværende efterskole i Qasigiannuguit er – i overensstemmelse med det eksisterende lovgrundlag - etableret som en selvejende institution. Udvalget har ikke taget stilling til, om denne ejerform bør tilstræbes for kommende efterskoler. Udvalget finder umiddelbart, at efterskolen som selvejende institution er egnet til at fremme forældreinddragelse og medansvar. På den anden side kan det måske også anføres, at denne ejerform *kan* risikere at medføre en afkobling af ansvar og kompetence i det tilfælde skolens finansiering i fuldt eller meget vidt omfang er betalt af Landskassen. Dette bør overvejes grundigt.

Efterskolen i Qasigiannuguit fik i begyndelsen af sin levetid alvorlige økonomiske problemer grundet manglende efterlevelse af betalingsforpligtelser fra forældreside. Udvalget finder, at der ved en eventuel etablering af yderligere en efterskole må etableres et beredskab, som er egnet til at modvirke denne form for økonomiske udfordringer, idet efterskolen særligt i sin opstartsfasen vil være økonomisk sårbar. Dette kunne eventuelt tale for, at en kommende efterskole blev etableret i regi af eller samarbejde med en anden institution.

Under alle omstændigheder bør den gældende betalingsstruktur og de heraf følgende incitamentter overvejes grundigt. Vurderet ud fra offentlige omkostninger pr elev er det billigst for landskassen, når unge vælger efterskoleophold i Danmark. Men grundet Selvstyrets egne tilskudsregler er forældrebetalingen i mange tilfælde højere for efterskoleophold i Danmark end i Grønland. Forældrene har således et økonomisk incitament til at sende deres børn på efterskole i Grønland frem for i Danmark, selvom denne løsning er dyrere for landskassen, og medvirker til at øge den generelle lærermangel i folkeskolen. Dette må ikke føre til en konklusion om, at der slet ikke skal være efterskoler i Grønland, idet efterskoleophold i Danmark ikke er en mulighed for alle elever. Men det bør overvejes, om vi som samfund afskærer nogle unge fra et efterskoleophold i Danmark alene af privatøkonomiske årsager. Naalakkersuisut bør overveje denne problematik, som Udvalget i øvrigt tidligere har forelagt Naalakkersuisut. Såfremt etableringen af yderligere en efterskole i Grønland medfører en mindre søgning til efterskoler i Danmark og en større søgning til efterskoler i Grønland, vil dette være af bevillingsmæssig betydning, hvilket også skal afklares, jfr. afsnittet om forslaget økonomiske konsekvenser.

Efterskolen bør i sin driftsform fra begyndelsen være lagt an på, at elevernes forældre så vidt muligt skal inddrages reelt i efterskolens overordnede styring.

Det bør være et mål, at efterskolens ledelse så vidt muligt skal bestå af professionelle undervisere og fagfolk. Dette er ikke mindst vigtigt, såfremt der tilstræbes etablering af en efterskole med fokus på sprog eller faglige kompetencer og tilgang af udenlandske elever.

Der bør endelig afsøges muligheder for etablering af studiepladser sponsoreret af frivillige organisationer og af erhvervslivet med henblik på at fremme adgangen særligt for fagligt egnede elever fra økonomisk vanskelige kår.

6. Overvejelser vedrørende inddragelse af civilsamfundet

Ud over de unge selv bør en række organisationer og foreninger også gives mulighed for at fremkomme med inputs til en eventuel kommende efterskole. Dette bør ske allerede nu, og ikke først, når der foreligger en endelig plan, idet erfaringen er, at det på dette tidspunkt kan være vanskeligt for udenforstående at få reel indflydelse. Det vil bl.a. være relevant at høre Sorlak, IMAK, Ungdomsrådene, ungdomsinstitutioner såsom NUIF, personale indenfor sociale områder såsom væresteder for unge, uddannelsesinstitutionerne, arbejdsgiver- og lønmodtagerorganisationer, trossamfund mv.

Udvalget har tillid til, at Naalakkersuisut i fornødent omfang vil inddrage yderligere interessenter.

7. Overvejelser vedrørende samspillet med anden lovgivning og andre tiltag

Forinden en yderligere efterskole eventuelt etableres, bør det selvsagt overvejes, om den eksisterende forordning på området er tilfredsstillende. Udvalget forventer således, at Naalakkersuisut giver forordningen et serviceeftersyn og i fornødent omfang redegør for behovet for eventuelle ændringer i den kommende redegørelse. Det bør herunder, men ikke alene, overvejes, om forordningen giver bevillingsgiver tilstrækkelig indsigt i forholdene på efterskoleområdet.

Det er derudover meget vigtigt, at en eventuelt kommende efterskole koordineres bredt med andre tiltag. Hvordan spiller en yderligere efterskole f.eks. sammen med andre tiltag, såsom udvidelser af GU i Nuuk og Aasiaat?

8. Øvrige overvejelser

Under 1. behandlingen af nærværende forslag oplyste Naalakkersuisutmedlemmet i sine afsluttende bemærkninger, at den midlertidige efterskole i Kangerlussuaq ikke fandtes egnet til fortsættelse. Naalakkersuisutmedlemmet uddybede desværre ikke dette yderligere. Udvalget forventer dog, at der i Naalakkersuisuts kommende undersøgelse på fyldestgørende

vis vil blive redegjort for fordele og ulemper ved den fortsatte drift af den midlertidige efterskole i Kangerlussuaq.

9. Forslagets økonomiske konsekvenser

Udarbejdelsen af den ønskede plan vil kræve administrative ressourcer i Departementet for Kultur, Uddannelse, Forskning og Kirke og Departementet for Bolig og Infrastruktur og i Departementet for Finanser. Disse administrative udgifter må findes inden for egen ramme ved nedprioritering af andre aktiviteter.

Naalakkersuisuts bør fremlægge undersøgelsens resultater, således at de økonomiske konsekvenser ved etableringen af yderligere en efterskole kan være indarbejdet i det finanslovsforslag, der fremlægges hvert år i august måned. Beslutningen om at etablere yderligere en efterskole må således ikke behandles adskilt fra beslutningen om at afsætte midler til formålet.

I de for landskassen så alvorlige tider kan der næppe påregnes øget økonomisk råderum i de kommende år. Beslutningen om at bygge yderligere en efterskole, og eventuelt pålægge de offentlige kasser øgede løbende driftsudgifter, må således ske samtidig med omprioritering og eventuel nedbringelse af driftsudgifter på andre områder, således at finanslovens samlede DAU-resultat ikke forringes i fh.t. det i forvejen forventede i budgetoverslagsårene.

Det må kræves, at Naalakkersuisuts kommende redegørelse grundigt redegør for forslagets økonomiske konsekvenser og samtidig anviser forslag til en finansiering.

10. Indstillinger

Et Enigt Udvalg indstiller på baggrund af ovenstående kommentarer og de faldne bemærkninger ved 1. behandlingen forslaget til vedtagelse.

Med disse bemærkninger skal Udvalget overgive forslaget til 2. behandling.

Harald Bianco

Debora Kleist

Andreas Uldum

Malik Berthelsen

Knud Kristiansen